

آنچه بر خویشاوندان میت حرام است

اعمالی که هنگام فوت میت در میان مردم رواج داشت و همچنان در زمان حاضر بعضی از مردم آنها را انجام می دهند در حالی که رسول الله صلی الله علیه و سلم آنها را حرام قرار داده است، عبارتند از :

۱. نوحه^۱ خوانی: در این باره احادیث زیادی آمده است:

• «أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لَا يَتْرُكُونَهُنَّ الْفَخْرُ فِي الْأَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ وَالْأَسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ وَقَالَ النَّبِيُّ إِذَا لَمْ تَتَّبَعْ قَبْلَ مَوْتِهَا تَقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطْرَانَ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ»^۲.

رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود: چهار خصلت در امت من وجود دارد که آنها را ترک نمی کنند در حالی که آنها از خصلت های جاهلیت اند: ۱- افتخار بر حسب و نسب خویش ۲- طعنه زدن بر نسب دیگران ۳- طلب باران از ستارگان ۴- نوحه خواندن. و در این مورد فرمود: نوحه خوان اگر توبه نکند، روز قیامت در حالی حشر می شود که جامه و شلواری از قیر بر تن او خواهد بود.

• «اَثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرُ الطَّعْنِ فِي النَّسَبِ وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ»^۳.

(دو خصلت در میان مردم است که موجب کفراند: طعنه زدن بر نسب دیگران و نوحه خواندن بر میت).

• هنگامی که ابراهیم؛ فرزند رسول الله صلی الله علیه و سلم فوت کرد، اسامه بن زید جیغ کشید. رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود: این کار شیوه من و دستور من نیست، فریاد کشیدن کار درستی نیست. البته دل غمگین می شود، چشم اشک می ریزد، ولی کاری که موجب خشم و غضب پروردگار گردد انجام نگیرد. ابن حبان و حاکم از ابوهریره با سند حسن.

• ام عطیه می گوید: رسول الله صلی الله علیه و سلم هنگام بیعت، از ما تعهد گرفت که نوحه نخوانیم. بجز پنج نفر از ما (بیعت کنندگان) کسی دیگر به این عهد، وفا نکرد. آن پنج نفر عبارتند از: ام سلیم، ام العلاء، دختر ابی سبره، و همسر معاذ بخاری و مسلم

• انس بن مالک می گوید:

«أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ لَمَّا طَعِنَ عَوَّلَتْ عَلَيْهِ حَفْصَةُ فَقَالَ يَا حَفْصَةُ أَمَا سَمِعْتِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْمُعْوَلُ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ وَعَوَّلَ عَلَيْهِ صَهْبٌ (يقول: و الأخاه، و اصحابه) فَقَالَ عُمَرُ يَا صَهْبُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْمُعْوَلَ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ».

2- نوحه، اضافه بر گریه کردن، شامل حرکاتی است. ابن العربی می گوید: نوحه اعمالی هستند که در دوران جاهلیت انجام می گرفت، زنان روبروی همدیگر می ایستادند جیغ می کشیدند، خاک بر سر می ریختند و بر سر و صورتها می زدند.

3- مسلم و بیهقی به روایت از ابو مالک اشعری.

4- مسلم و بیهقی.

و در روایتی آمده است:

«إِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذَّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ وَ فِي آخِرِي بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ» بخاری و مسلم و بیهقی و احمد و

ابن حبان

ترجمه: وقتی که عمر بن خطاب رضی الله عنه با نیزه زخمی گردید. حفصه؛ دختر عمر؛ گریست، عمر بن خطاب رضی الله عنه فرمود: ای حفصه! نشنیده ای که رسول الله صلی الله علیه و سلم فرموده است: هر کسی که برایش واویلا کنند و نوحه بخوانند گرفتار عذاب خواهد شد. همچنین به صهیب که او نیز نوحه می خواند و می گفت: وای برادرم! وای رفیقم! فرمود: ای صهیب! خبر نداری کسی که برایش، واویلا کنند و نوحه بخوانند دچار عذاب خواهد شد؟ و در روایتی آمده است که بعضی از گریه های اطرافیان، باعث عذاب میت می گردد.

● «الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ» بخاری و مسلم به روایت ابن عمر

(همانا میت، بخاطر گریه اطرافیانش، عذاب داده می شود. در روایتی دیگر آمده است که: میت بخاطر نوحه ای که برایش می خوانند در قبر عذاب خواهد دید).

● «مَنْ نِيحَ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ» بخاری، مسلم و بیهقی

(برای هر کس که نوحه بخوانند، روز قیامت عذاب داده می شود).

حدیث فوق بیانگر این مطلب است که در حدیث گذشته، مطلق گریستن، مد نظر نیست. بلکه منظور گریه خاصی است که همراه نوحه و شیون باشد. در حدیث عمر رضی الله عنه نیز به این مطلب اشاره شده بود که، فرمود: (ببعض بکاء اهله) یعنی میت، بخاطر بعضی از گریه های اطرافیان مستحق عذاب می گردد. (نه همه گریه ها). ظاهر احادیث فوق، مشکل به نظر می رسد. زیرا با بعضی از اصول و قواعد ثابت شریعت تعارض دارد و چنانکه خداوند می فرماید:

[وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى]

هیچ گناهکاری بار گناه دیگری را بر دوش نمی کشد.

علماء در پاسخ اشکال فوق، هشت نظریه مختلف ارائه کرده اند. که صحیح ترین آنها، دو نظریه زیر است:

- ۱- نظر جمهور بر این است که این عذاب شامل حال میتی می شود که در زمان حیات خویش، وصیت به نوحه خوانی کرده باشد و یا اطرافیان خود را از این کار، منع نکرده باشد با توجه به اینکه می دانسته که مردم بر حسب عادت، چنین اعمالی انجام می دهند. به همین خاطر عبدالله بن مبارک فرمود: اگر کسی در زمان حیات، از نوحه خوانی منع کند، ولی بعد از وفاتش چنین کنند گناهکار نمی شود. و نزد این گروه، عذاب در اینجا بمعنی عقاب و پاداش است.
- ۲- یعنی میت با شنیدن گریه اطرافیانش، اندوهگین و ناراحت می شود و دلش به حال آنها می سوزد. و این حالت در حیات برزخی اتفاق می افتد نه روز قیامت. و این، مذهب ابن جریر طبری و تعدادی دیگر است.

آنها می گویند: منظور این نیست که خداوند با گریه اطرافیان، میت را کیفر می دهد. زیرا عذاب، عام تر از عقاب است. چنانچه در حدیث آمده است که «السفر قطعه من العذاب» یعنی سفر پاره ای از عذاب است. و این عذاب در واقع مجازاتی بر گناه نیست، بلکه تحمل نوعی سختی و دشواری است.

این نظریه را حدیث شماره ۵ و ۶ که در آن کلمه «در قبرش» آمده است، تایید می نماید. و من مدت مدیدی به این نظریه تمایل داشتم. سرانجام ضعف آن برایم آشکار گردید. زیرا این نظریه با حدیث هفتم که در آن کلمه عذاب در روز قیامت، قید شده است، تعارض دارد. بدیهی است که تاویل این مطلب، بر اساس نظریه بالا ممکن نیست. به همین خاطر، مذهب جمهور، نزد ما ترجیح دارد. و میت این عذاب را هم در حیات برزخی و هم در حیات آخرت خواهد دید.

• نعمان بن بشیر می گوید:

«أُعْمِيَ عَلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَوَاحَةَ فَجَعَلَتْ أُخْتُهُ عَمْرَةَ تَبْكِي وَابْنُ جَبَلَةَ وَابْنُ كَذَا وَابْنُ كَذَا تَعَدُّ عَلَيْهِ فَقَالَ حِينَ أَفَاقَ مَا قُلْتُ شَيْئًا إِلَّا قِيلَ لِي أَنْتَ كَذَلِكِ؟! فَلَمَّا مَاتَ لَمْ تَبْكِ عَلَيْهِ».

ترجمه: عبدالله بن رواحه بیهوش شد، خواهرش؛ عمره؛ شروع به گریه (نوحه خواندن) کرد می گفت: ای کوه من! ای فلان من! وقتی برادرش به هوش آمد، گفت: هر چه شما می گفتید، (فرشتگان) به من می گفتند: تو چنین هستی! تو چنان هستی! راوی می گوید: وقتی عبدالله فوت کرد، خواهرش برایش گریه نکرد.

۲. زدن به سر و صورت و چاک کردن سینه:

رسول الله صلی الله علیه و سلم می فرماید:

«أَيُّسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ وَشَقَّ الْجُيُوبَ وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ». بخاري و مسلم

ترجمه: هر کس که بر سر و صورت خود بزند و گریبانش را پاره کند و رفتار جاهلیت از خود، نشان دهد از ما (مسلمانان) نیست.

۳. کندن موها

ابو برده فرزند ابوموسی می گوید:

«وَجَعَ أَبُو مُوسَى وَجَعًا شَدِيدًا فَغَشِيَ عَلَيْهِ وَرَأْسُهُ فِي حَجْرٍ امْرَأَةٍ مِنْ أَهْلِهِ فَلَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهَا شَيْئًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ أَنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيءٌ مِنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ وَالْحَالِقَةِ وَالشَّاقَّةِ». بخاري و نسائی

ترجمه: ابوموسی بشدت بیمار و دچار بیهوشی گردید و سرش روی زانوی یکی از زنان خانواده اش نهاده بود. زنی از اهل بیتش با داد و فریاد، شروع به گریه کرد. ابوموسی نتوانست مانع او شود. وقتی به هوش آمد، فرمود: من از کسی که رسول الله صلی الله علیه و سلم از وی اظهار بیزاری نموده، بیزارم. همانا رسول الله صلی الله علیه و سلم از زنی که هنگام مصیبت با صدای بلند، گریه کند یا موهای خود را بکند و یا گریبان چاک نماید، اظهار بیزاری نموده است.

یکی از زنان که با رسول الله صلی الله علیه و سلم بیعت کرده بود، می گوید:

«كَانَ فِيمَا أَخَذَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَعْرُوفِ الَّذِي أَخَذَ عَلَيْنَا أَنْ لَا نَعْصِيَهُ فِيهِ أَنْ لَا

نَخْمُشَ وَجْهَهَا وَلَا نَدْعُوَ وَيَلًا وَلَا نَشُقُّ جَيْبًا وَأَنْ لَا نَنْشُرَ شَعْرًا» . ابوداود، بیهقی با سند صحیح

ترجمه: از جمله مواردی که رسول الله صلی الله علیه و سلم از ما بیعت گرفت، این بود که در انجام کارهای خیر، از وی نافرمانی نکنیم، گریه و واویلا سر ندهیم، صورت خود را زخمی نکنیم، گریبان چاک ندهیم و موهای خود را نیز پراکنده نسازیم.

بعضی از مردان ، بخاطر مرگ نزدیکان و خویشاوندان خود برای مدتی ریش و محاسن خود را تیغ نمی زنند و بعد از مدت کوتاهی ، شروع به تراشیدن محاسن می کنند، این کار نیز همانند پریشان ساختن مو است که شرح آن گذشت و بدعت می باشد. و رسول الله صلی الله علیه و سلم فرمود: هر بدعت موجب گمراهی، و هر گمراهی موجب رفتن به دوزخ است. نسائی و بیهقی با سند صحیح

۵. اعلام فوت شخص از بالای مناره ها و غیره:

این گونه اعلام مرگ « **نعی** » بحساب می آید و از حذیفه بن یمان رضی الله عنه ثابت است که هرگاه کسی از نزدیکانش فوت می کرد، می گفت: مرگش را به کسی اعلام نکنید، می ترسم که این کار، نعی بحساب آید زیرا من از رسول الله صلی الله علیه و سلم شنیدم که از نعی، منع می فرمود. ترمذی و ابن ماجه و بیهقی و احمد با سند حسن روایت کرده اند

نعی در لغت: اعلام خبر مرگ کسی است. بنابراین نعی، هرگونه خبر مرگ را در بر می گیرد، اما احادیث صحیحی وجود دارد که صحت بعضی از اعلام مرگ ها را جایز می داند. علما می فرمایند: نعیی که از آن منع شده است، آن است که روش دوران جاهلیت باشد، یعنی جیغ کشیدن بر در منازل و بازارها و مراکز تجمع مردم به صورتی که در مباحث بعدی بیان خواهد شد.

[telegram.me/ahkamjanayezqeshm](https://t.me/ahkamjanayezqeshm)